

"Üçüncüsü: Mevhum bir şey hakikat-i hariciyeye mebde olamaz. Fitrat ve vicdanda nokta-i istinad ile nokta-i istimdâd, iki hakikat-ı zaruriyedir. Hilkatın safveti ve en mükerremi olan ruh-u beşer,.." Devamıyla izah eder misiniz?

"Üçüncüsü: Mevhum bir şey hakikat-i hariciyeye mebde' olamaz. Fitrat ve vicdanda nokta-i istinad ile nokta-i istimdâd, iki hakikat-ı zaruriyedir. Hilkatın safveti ve en mükerremi olan ruh-u beşer, o iki nokta olmazsa en süflî, en berbat bir mahlûk olur. Halbuki, kâinattaki hikmet ve nizam ve kemâl bu ihtimali reddeder."(1)

"Mevhum bir şey hakikat-i hâriciyeye mebde' olamaz. Fitrat ve vicdanda nokta-i istinâdla nokta-i istimdâd, iki hakikat-ı zaruriyedir."

Her insan sonsuz fakir ve sonsuz âciz yaratılmıştır. İhtiyaçları sonsuz olduğu için sonsuz fakirdir, bunların hiçbirini kendi güç ve kuvvetiyle yapamadığı cihetle de sonsuz acizdir.

Ne gözümüz, ne kulağımız, ne elimiz, ne ayağımız, ne ciğerimiz, ne midemiz, hiçbiri bizim değil; hepsi Allah'ın bize birer ihsanı ve emaneti. Bedenimizi kuşatan şu varlık âleminde de ne hava, ne su, ne güneş, ne ay hiçbiri bizim değil. Hepsi Rabbimizin ihsanı ve ikramı. Bu tablo bizim sonsuz fakrımızı gösterirken, bu varlıkların hiçbirini yapmaya gücümüz yetmemesi de sonsuz acizimizi gösterir.

İşte sonsuz âciz ve fakir olan bu insanın hem bedenindeki, hem haricî âlemdeki faaliyetlerden sayılamayacak kadar çok yardımlar görmesi onun vicdanını, bu **"nokta-i istinâd"** ve **"nokta-i istimdâd"** cihetleriyle, yaratanına teveccüh ettirir. Vicdan yakinen bilir ki bu işler ve yardımlar insan iradesinin çok ötesindedir ve ancak Allah'ın kudret ve rahmetiyle olmaktadır.

İnsanın gözü güneşin varlığına, midesi gıda maddelerinin varlığına, ruhundaki ebediyet arzusu âhiretin varlığına delil olduğu gibi, vicdandaki bu **"nokta-i istinâdla nokta-i istimdâd"** da, istinat edilecek ve yardım dilenecek bir zatın varlığına şahadet ederler. Vicdandaki bu noktaların varlığı mevhum olmayıp hakikat olduğu gibi, onların iltica ettikleri, yardım diledikleri zatın varlığı da muhakkaktır. Zira, **"Mevhum birşey hakikat-i hâriciyeye mebde' olamaz."**

Mü'min her namazda, Fatıha Sûresini okurken, **“ıyyakene'büdü” (ancak sana ibadet ederiz)** demekle vicdandaki bu **“nokta-i istinadı”** ve **“ıyyakenestein” (ancak senden yardım dileriz)** demekle de **“nokta i istimdad”**ı beyan etmektedir.

Rabbinden gafil olarak yaşayan bir kimse bile vicdanındaki bu manaların hükmetmesiyle hayatını rahat ve emniyet içinde geçirebiliyor. İnsan bir otele gittiğinde kıymetli eşyalarını kasaya emanet etmekle rahat buluyor. Bu adam odasına girip yattığında kendisini kime emanet ediyor da rahat uyuyabiliyor. Ya, **“uyuduğunda kalbi durursa, kanı pıhtılaşır ya da zelzele olur da otel yıkılırsa”** gibi binlerce ihtimali hiç düşünmeden yatabilmesi vicdanın Allah'ı bilmesi ve O'na tevekkül etmesi sayesinde. İnsan, bedenindeki ve dış âlemdeki bütün faaliyetlerin İlâhî irade ve kudretle yapıldığını vicdanen bildiği için rahat uyuyabilmektedir. Kendisi tevekküle inanmasa da yatarken kendini Allah'a emanet etmiş oluyor ve O'na güvenerek uyuyor.

“Hilkatin safveti ve en mükerremi olan ruh-u beşer, o iki nokta olmazsa en süflî, en berbat bir mahlûk olur. Halbuki, kâinattaki hikmet ve nizam ve kemal bu ihtimâli reddeder.”

Safvet, burada **“öz, meyve, hülâsa”** masasında kullanılmıştır. **“İnsan şu kâinat ağacının en son ve en cemiyetli meyvesi”** ifadesinden yaprakların ve çiçeklerin de bir yönüyle ağacın meyveleri yani neticeleri olduğu ancak en mükemmel meyvenin insan olduğu ders verildiği gibi, **“Hilkatin safveti ve en mükerremi olan ruh-u beşer”** ifadesinde de aynı mana ders veriliyor. Bu en mükemmel ve Allah'ın ikramına en ziyade mazhar olan varlık, eğer imandan gelen nokta-i istinad ve istimdad olmazsa, yaratılışça en zayıf ve en fakir olması cihetiyle bu âlemde en süflî ve en berbat bir mahlûk olmuş olur. Kâinattaki bütün **“hikmetler, nizamlar ve kemaller”** insan meyvesini netice verdiği göre, o insanın böyle aşağı bir varlık olması bu sabit hakikatlere ters düşer.

(1) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Nokta.](#)